

Edukacja globalna

w nowej podstawie programowej

S sieć
OC organizacji
S społecznych
dla edukacji

Uzasadnienie i cele edukacji globalnej

“Edukacja globalna umożliwia osobom uczącym się krytyczną refleksję nad światem i miejscem, które w nim zajmują. Otwiera ich oczy, serca i umysły na rzeczywistość świata na poziomie lokalnym i globalnym. Pomaga zrozumieć, wyobrazić sobie, żywić nadzieję oraz działać na rzecz stworzenia świata, w którym panują sprawiedliwość społeczna i klimatyczna, pokój, solidarność, sprawiedliwość i równość, zrównoważony rozwój planety i międzynarodowe zrozumienie. Wiąże się z poszanowaniem praw człowieka i różnorodności, włączeniem i godnym życiem dla wszystkich – obecnie i w przyszłości”.¹

Edukacja globalna to nie tylko rzetelne wiadomości na temat takich zagadnień globalnych, jak kryzys klimatyczny i zasobów wodnych, migracje, zanik bioróżnorodności, nierówności społeczno-ekonomiczne, ale też kształtowanie postaw i kompetencji pozwalających wykorzystać tę wiedzę w codziennym życiu jednostki i wspólnoty. Chodzi między innymi o takie kompetencje, jak: krytyczne myślenie, wyrażanie opinii, analizowanie własnych i cudzych postaw oraz decyzji rządzących, współpraca przy poszukiwaniu rozwiązań, angażowanie się w konkretne, nawet niewielkie działania na rzecz społeczności lokalnej, Polski, ale i całego Świata.

Edukacja globalna przygotowuje osoby uczące się do stawiania czoła

¹Fragment preambuły Europejskiej Deklaracji Edukacji Globalnej do 2050 roku. <https://www.gov.pl/web/polskapomoc/europejska-deklaracja-w-sprawie-edukacji-globalnej-do-2050-r2> (dostęp 9.06.2024).

wyzwaniom, przed którymi stoi dziś cała ludzkość. Jednym z jej nadrzędnych celów jest kształtowanie „globalnego obywatela i obywatelki”, który i która, podejmując decyzje – zarówno te codzienne, dotyczące stylu życia, jak i te bardziej polityczne – bierze pod uwagę nie tylko własne dobro, ale też globalne konsekwencje swoich decyzji. Edukacja globalna w swoim „DNA” ma spojrzenie z globalnej perspektywy na to, co na bieżąco dzieje się na świecie i przełożenie tego na działania indywidualnych osób oraz wspólnot i społeczności, w ich obszarze wpływu.

Postulujemy zatem, by ten międzyprzedmiotowy obszar edukacyjny został uwzględniony na wszystkich etapach edukacyjnych – od przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej aż do ukończenia nauki w szkole ponadpodstawowej. Proces nauczania powinien się odbywać na lekcjach poszczególnych przedmiotów, w formie ścieżek lub modułów oraz w ramach uczniowskich projektów edukacyjnych o tematyce globalnej.

Cele ogólne

1. Otwieranie osób uczących się na wymiar globalny, aby pomóc zrozumieć im skomplikowane procesy, które współtworzą dzisiejszą rzeczywistość.
2. Rozwijanie wartości, postaw, wiedzy i umiejętności, które pozwolą osobom uczącym się stawić czoła wyzwaniom, które przynosi świat pełen współzależności.
3. Wspieranie w zrozumieniu procesów prowadzących do przemocy na poziomie indywidualnym, wspólnotowym, narodowym i globalnym. Budowanie świadomości i kształtowanie umiejętności unikania bądź rozwiązywania konfliktów poprzez włączanie perspektywy antydyskryminacyjnej oraz wspieranie osób działających na rzecz świata sprawiedliwego i równego dla wszystkich.
4. Kształtowanie postaw szacunku, otwartości na różnorodność, rozumienia różnych perspektyw oraz solidarności, jak również tworzenie warunków, w których wszystkie osoby mogą zabrać głos i zostać wysłuchane.
5. Promowanie uczestnictwa w działaniu w duchu globalnego obywatelstwa.

Cele ogólne edukacji globalnej oraz wynikające z nich wymagania szczegółowe powinny być bezpośrednio powiązane z kompetencjami uniwersalnymi, czyli przekrojowymi, podobnie zresztą jak we wszystkich

przedmiotach oraz dziedzinach nauczania. W tym materiale wykorzystano propozycję zestawu kompetencji uniwersalnych opracowaną przez SOS dla Edukacji – oczywiście do uzgodnienia z ostatecznym efektem prac Instytutu Badań Edukacyjnych nad profilem absolwenta i absolwentki polskiej szkoły.

Lista siedmiu kompetencji została zamieszczona w materiale „Propozycje i rekomendacje do profilu absolwenta_tki, kompetencji uniwersalnych oraz modelu nowej podstawy programowej”.

- **K1: SAMODZIELNE MYŚLENIE (w tym myślenie krytyczne)**
- **K2: ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW (w tym kreatywność)**
- **K3: KOMUNIKOWANIE SIĘ (w tym tworzenie przekazów)**
- **K4: WSPÓLDZIAŁANIE (w tym liderowanie)**
- **K5: ANGAŻOWANIE SIĘ I SPRAWCZOŚĆ (zbiorowa i indywidualna)**
- **K6: UCZENIE SIĘ I ZARZĄDZANIE SOBĄ (własnym rozwojem)**
- **K7: EMPATIA I TROSKA (w tym działanie na rzecz innych)**

 <https://sosdlaedukacji.pl/profil-i-podstawa/>

Działy i zagadnienia wiodące

D1

Współzależności globalne:

Wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych pomiędzy wszystkimi krajami na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w krajach globalnego Południa.

D2

Nierówności społeczno-ekonomiczne:

Rozbieżności w zasobach, poziomie dostępu do władzy i dochodach w różnych grupach społecznych i pomiędzy państwami globalnego Południa i Północy.

D3

Zrównoważony rozwój:

Działania dążące do poprawy jakości życia ludzi z jednoczesną dbałością o równość społeczną, bioróżnorodność i zachowanie zasobów naturalnych.

D4

Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja:

Świadome i odpowiedzialne dokonywanie wyborów zakupowych, z uwzględnieniem sytuacji osób pracujących przy produkcji artykułów oraz wpływu samej produkcji na środowisko naturalne.

D5

Przyczyny i konsekwencje zmian klimatu:

Analiza wpływu człowieka na zmiany klimatu oraz konsekwencje tych zmian dla ludzi we wszystkich częściach świata.

D6

Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji:

Krytyczna analiza globalnych ruchów migracyjnych, wpływ zmian klimatu, konfliktów zbrojnych oraz nierówności społeczno-ekonomicznych na sytuację migracyjną na świecie.

D7

Pokój i konflikty na świecie:

Krytyczna analiza przyczyn konfliktów zbrojnych oraz budowanie kultury szacunku i pokoju, również w najbliższym otoczeniu.

D8

Równość płci:

Równość płci w dostępie do zasobów, władzy, edukacji w krajach globalnej Północy i Południa.

D9

Globalne obywatelstwo:

Kształtowanie poczucia odpowiedzialności nie tylko za siebie, ale też za kształt świata, w którym przychodzi nam żyć i funkcjonować.

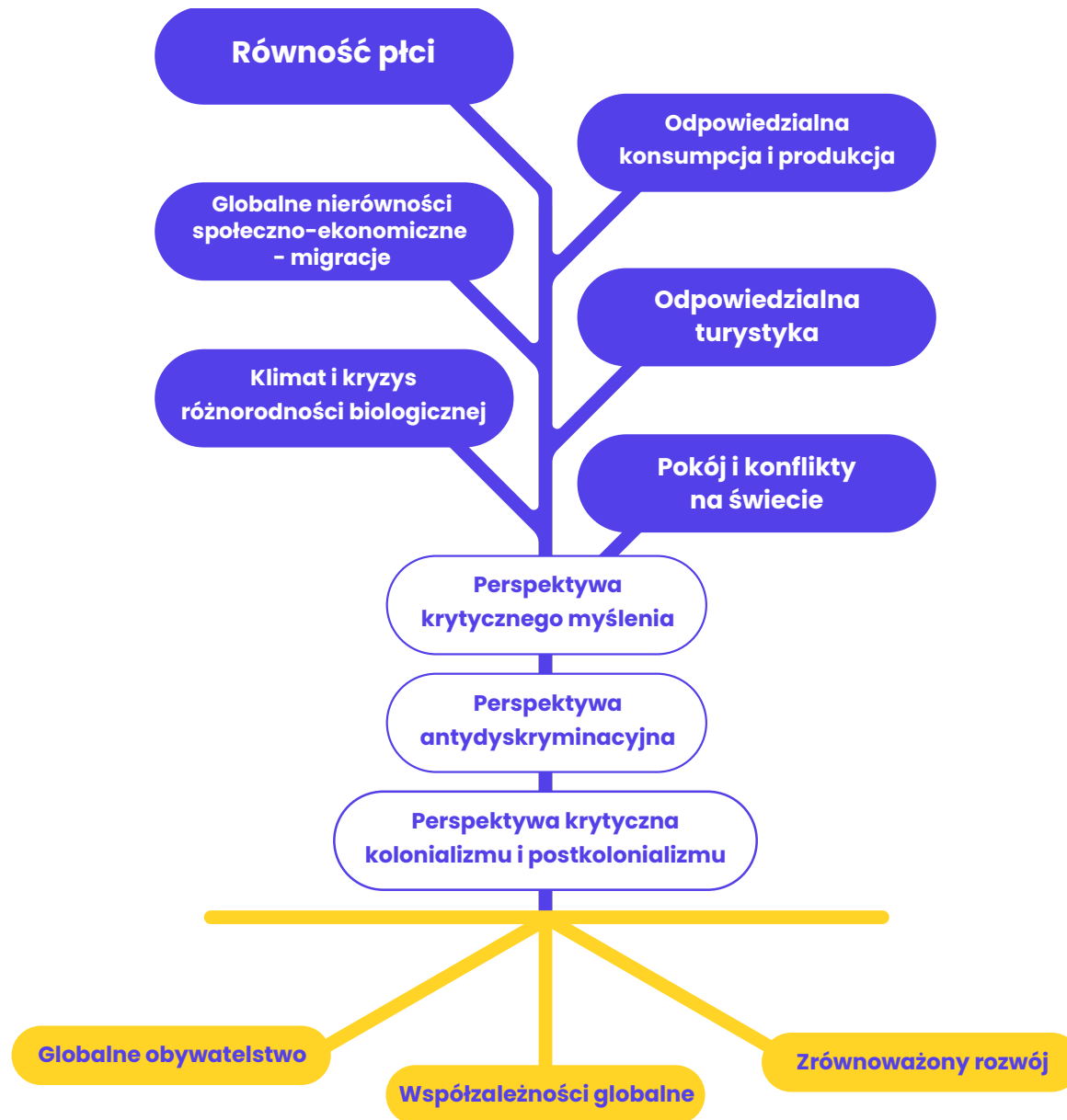
D10

Zaangażowanie społeczne na rzecz globalnych wyzwań:

Budowanie zaangażowania młodych ludzi na rzecz sprawiedliwości i równości różnych grup społecznych na świecie, budowanie świadomości wpływu, jaki młodzież i młodzi dorośli mogą wywierać na świat.

Perspektywy przekrojowe

- 1 Perspektywa krytycznego myślenia
- 2 Perspektywa antydyskryminacyjna
- 3 Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu

Przykłady wymagań szczegółowych i odpowiadające im kompetencje przekrojowe

Kompetencje uniwersalne/przekrojowe	Dział	Przykłady wymagań szczegółowych
K1: Samodzielne myślenie	D1: Współzależności globalne D2: Nierówności społeczno-ekonomiczne P1: Perspektywa krytycznego myślenia	• Rozpoznaje i interpretuje współzależności globalne – społeczne, ekonomiczne, kulturowe i klimatyczne. • Ocenia i wyjaśnia na przykładach, jak zachowania konsumenckie mogą wpływać na globalne nierówności.
K2: Rozwiązywanie problemów	D4: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja D5: Przyczyny i konsekwencje zmian klimatu P3: Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu	• Uzasadnia, w jaki sposób idea sprawiedliwego handlu tworzy alternatywę dla wolnorynkowego łańcucha dostaw. • Identyfikuje różne konsekwencje zmiany klimatu ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy globalnego Południa.
K3: Komunikowanie się	D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji D9: Globalne obywatelstwo P2: Perspektywa antydyskryminacyjna	• Prezentuje i argumentuje swoje stanowisko w sprawie polityki migracyjnej Unii Europejskiej i polskiego rządu. • Prezentuje różne konsekwencje zmiany klimatu ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy globalnego Południa.

K4: Współdziałanie	D3: Zrównoważony rozwój D7: Pokój i konflikty na świecie P1: Perspektywa krytycznego myślenia	Pracując w zespołach, tworzy i uzgadnia propozycje działań, które może podjąć szkoła, aby wdrożyć zasady zrównoważonego rozwoju i gospodarki obiegu zamkniętego. Organizuje wspólnie z rówieśnikami kampanię społeczną o pokojowym rozwiązaniu konfliktów w perspektywie indywidualnej, lokalnej i globalnej.
K5: Angażowanie się i sprawczość	D8: Równość płci D10: Zaangażowanie społeczne na rzecz globalnych wyzwań P2: Perspektywa antydyskryminacyjna	Przeprowadza projekt lub bierze udział w projekcie realizowanym we współpracy z organizacją pozarządową działającą na rzecz równości płci w perspektywie globalnej.
K6: Uczenie się i zarządzanie sobą	D1: Współzależności globalne D2: Globalne nierówności społeczno-ekonomiczne P1: Perspektywa krytycznego myślenia	Wybiera interesujące zagadnienie z obszaru odpowiedzialnej turystyki i formułuje pytania, na które zamierza szukać odpowiedzi. Podejmuje działania na rzecz innych grup, dostrzegając swój społeczny przywilej, np. mieszkanie w Europie, w państwie należącym do NATO i Unii Europejskiej, swój kolor skóry, kapitał społeczny, obowiązek edukacyjny itp.
K7: Empatia i troska	D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji D1: Globalne współzależności P3: Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu	Określa swoje stanowisko na temat migracji i zapoznaje się z perspektywą osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa; z szacunkiem prowadzi rozmowę na ten temat. Dostrzega wyzwania stojące przed osobami lub grupami doświadczającymi nierówności społeczno-ekonomicznych.

Przykłady powiązań międzyprzedmiotowych

Przedmiot	Wymagania szczegółowe	Kompetencja przekrojowa	Zagadnienie wiodące/ Perspektywa przekrojowa
Edukacja przedszkolna	Rozpoznaje zmiany, jakie zachodzą w życiu roślin i zwierząt w związku z kolejnymi porami roku, oraz rozumie wpływ działalności człowieka na środowisko naturalne. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Na konkretnych przykładach, jak regulowanie koryta rzeki czy ulewy i podtopienia, rozpoznaje konsekwencje wpływu człowieka na środowisko naturalne.	K2: Rozwiązywanie problemów	D5: Przyczyny i konsekwencje zmian klimatu P1: Perspektywa krytycznego myślenia
Edukacja wczesnoszkolna	Szanuje ludzi innych od siebie, w tym m.in. osoby innej narodowości, tradycji kulturowej itp.; wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Wypowiada się i odnosi z szacunkiem do osób, które mają inne poglądy, wyglądają inaczej lub mówią innymi językami, nawet jeśli nie przebywają w jego bezpośrednim otoczeniu.	K7: Empatia i troska	D9: Globalne obywatelstwo P2: Perspektywa antydyskryminacyjna
Język ojczysty	Analizuje i interpretuje wybrany tekst literacki w kontekście odpowiedzialnej konsumpcji i produkcji (np. „Lalka” B. Prusa).	K2: Rozwiązywanie problemów	D4: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja P3: Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu

Język obcy	Poznaje, poddaje refleksji i prezentuje używanie różnych języków na świecie oraz omawia relacje krajów posługujących się danym językiem w różnych częściach świata z perspektywy kolonialnej i postkolonialnej (np. angielski, hiszpański, portugalski, francuski).	K1: Samodzielne myślenie	D1: Współzależności globalne D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji P1: Perspektywa krytycznego myślenia
Matematyka	Porównuje dane dotyczące wybranych wskaźników rozwoju społecznego i ekonomicznego na świecie (PKB, PKB per capita, HDI, HPI, NEW) w krajach globalnej Północy i Południa.	K1: Samodzielne myślenie	D2: Nierówności społeczno-ekonomiczne P1: Perspektywa krytycznego myślenia
Nauki przyrodnicze	Prezentuje różne przyczyny i konsekwencje globalnych migracji ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy globalnego Południa.	K3: Komunikowanie się	D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji P2: Perspektywa antydyskryminacyjna P3: Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu
Nauki społeczne	Podaje przykłady oraz uzasadnia, w jaki sposób jednostkowe działania mogą wpływać na sytuację na świecie w odniesieniu do wybranego przez siebie zagadnienia globalnego. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Uzasadnia, w jaki sposób idea sprawiedliwego handlu tworzy alternatywę dla wolnorynkowego łańcucha dostaw.	K2: Rozwiązywanie problemów	D1: Współzależności globalne D4: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja P3: Perspektywa krytyczna kolonializmu i postkolonializmu

Informatyka i technika	Pracując w zespołach, tworzy i uzgadnia propozycje działań, które może podjąć szkoła, aby wdrożyć zasady zrównoważonego rozwoju i gospodarki obiegu zamkniętego. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Wskazuje przynajmniej trzy działania, które osoby uczące się mogą podjąć, aby lepiej chronić Ziemię przed zmianami klimatu, a następnie je realizuje, np. oblicza, jaką inwestycję musi ponieść gmina zarządzająca daną placówką, żeby w szkole założyć panele fotowoltaiczne, przygotowuje domki dla zapylaczy itp.	K4: Współdziałanie	D3: Zrównoważony rozwój P1: Perspektywa krytycznego myślenia
Przedmioty artystyczne	Przeprowadza projekt lub bierze udział w projekcie na ważny dla siebie globalny temat społeczny, realizując go we współpracy z organizacją pozarządową działającą na jego rzecz (np. równości płci, klimatu, sprawiedliwego handlu etc.). Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Wyszukuje w internecie oraz podejmuje kontakt z wybraną organizacją pozarządową zajmującą się tematyką równości płci w perspektywie globalnej i proponuje realizację projektu artystycznego na ten temat.	K5: Angażowanie się i sprawczość	D10: Zaangażowanie społeczne na rzecz globalnych wyzwań P2: Perspektywa antydyskryminacyjna
Edukacja fizyczna	Charakteryzuje cechy odpowiedzialnej turystyki i wymienia przykłady spędzania wolnego czasu, które są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Formułuje konkretne pytania badawcze dotyczące wybranego zagadnienia z zakresu odpowiedzialnej turystyki (np. Jak turystyka wpływa na lokalne ekosystemy? Jakie są zasady etycznego zachowania turystów?), poszukuje informacji w różnych źródłach, dokonuje ich analizy i prezentuje wyniki na forum klasy. Na podstawie tych wniosków klasa proponuje kierunek i formę szkolnej wycieczki zgodnej z zasadami odpowiedzialnej turystyki.	K6: Uczenie się i zarządzanie	D3: Zrównoważony rozwój D4: Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja P1: Perspektywa krytycznego myślenia
Edukacja zdrowotna	Podaje przykłady psychologicznych konsekwencji migracji oraz wyzwań stojących przed osobami lub grupami doświadczającymi nierówności społeczno-ekonomicznych.	K7: Empatia i troska	D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji D9: Globalne obywatelstwo P2: Perspektywa antydyskryminacyjna

Zajęcia wychowawcze	Określa swoje stanowisko na temat przyjmowania uchodźców i uchodźczyń z różnych krajów do Polski i z szacunkiem prowadzi rozmowę na ten temat, wysłuchując różnych opinii oraz zapoznając się z perspektywą osób z doświadczeniem migracji i uchodźstwa.	K7: Empatia i troska	D6: Przyczyny i konsekwencje globalnych migracji D7: Pokój i konflikty na świecie P2: Perspektywa antydyskryminacyjna
Etyka, religia	Wymienia sposoby okazywania szacunku i pomocy drugiemu człowiekowi. Wyjaśnia na przykładach pojęcia: „przywilej”, „paternalistyczne podejście”. Przykład realizacji wymagania szczegółowego: Zapoznaje się z zasadami, na jakich opiera się pomoc humanitarna, i dokonuje oceny wybranych przez siebie akcji pomocowych pod kątem realizacji tych zasad.	K6: Uczenie się i zarządzanie sobą	D9: Globalne obywatelstwo P1: Perspektywa krytycznego myślenia

Rekomendowane sposoby pracy

Edukacji globalnej najbliższa jest metodologia edukacji pozaformalnej, w której kluczowe jest uczenie się przez doświadczenie, odpowiedzialność każdej osoby uczącej się za swój proces edukacyjny, w której to cała grupa ma szansę uczyć się od siebie nawzajem, a nie tylko od osoby uczącej. W tym podejściu osoba ucząca również znajduje się w procesie edukacyjnym i również uczy się razem z całą grupą, jednocześnie facylitując proces. W edukacji globalnej niezwykle ważny jest język, jakim mówimy o świecie. Ten aspekt musi być również przemyślany przez nauczyciela/nauczycielkę.

Metody edukacji globalnej:

- analiza doświadczenia edukacyjnego (np. obejrzanego filmu, gry symulacyjnej, analiza tekstu, itp)
- dyskusja w małych grupach
- debata klasowa lub szkolna
- gry edukacyjne, quizy itp.
- mini-prezentacje multimedialne
- realizacja samodzielnie zaplanowanych projektów
- kampanie społeczne (szkolne i/lub udział w kampaniach internetowych)

Polecane materiały:

Animacja Fundacji Edukacja dla Demokracji na temat tego, czym jest edukacja globalna:

▶ <https://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=193>

Materiał Fundacji Edukacja dla Demokracji o metodologii edukacji globalnej:

▶ <https://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=186>

Animacja Polskiej Akcji Humanitarnej o tym, jak mówić o większości świata i roli języka w edukacji globalnej:

▶ <https://www.youtube.com/watch?v=iKfx9pAOR0>

Wprowadzenie do edukacji globalnej, Centrum Edukacji Obywatelskiej:

▶ <https://globalna.ceo.org.pl/tematy/edukacja-globalna/>

Przykłady scenariuszy lekcji:

- Publikacje i scenariusze zajęć z zakresu edukacji globalnej opracowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej: <https://globalna.ceo.org.pl/materialy/>
- Publikacja Instytutu Globalnej Odpowiedzialności: https://igo.org.pl/wp-content/uploads/2014/03/IGO_punkt-wyjscia.pdf
- Repozytorium materiałów z edukacji globalnej prowadzone przez Fundację Edukacja dla Demokracji: <https://e-globalna.edu.pl/>

Materiał dodatkowy SOS dla Edukacji (2022)

▶ <https://sosdlaedukacji.pl/en/edukacja-europejska-doswiadczenie-europejskiej-tozsamosci-i-wspolnoty/>

Zespół autorski

S sieć
OS organizacji
S społecznych
dla edukacji

Elżbieta Olczak, Grupa Zagranica,
<https://zagranica.org.pl/>

dr Marta Gontarska, ekspertka współpracująca z Grupą Zagranica,
<https://zagranica.org.pl/>

Elżbieta Krawczyk, Centrum Edukacji Obywatelskiej,
<https://ceo.org.pl/>

Monika Auch-Szkoda, SOS dla Edukacji,
<https://sosdlaedukacji.pl/>

Realizacja wydania:
Agencja Marketing Michał Szymanderski-Pastryk
Skład: Emilia Kassner